

Другостта: докторантски дебюти
Otherness: Doctoral Debuts / PhD Debutes

Езиково разнообразие и особености
на езиковата политика в Молдова

Екатерина Станова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Имейл: muzika147@mail.ru

Абстракт: В статията е направен опит да се представят езиковото разнообразие и особеностите на езиковата политика в Молдова. Същевременно не се цели всеобхватност и изчерпателност в проучването, а се апробира методика за бъдещи изследвания в дисертационен труд. Акцентът е върху установяване на различията в графичните системи и в използването на езиците като държавна политика в няколко района: Молдова, Гагаузия, Таракли и Приднестровието. Първата хипотезата е, че езиковото разнообразие е резултат от политически, социални и културни фактори и понастоящем е налице хетерогенност. Втората хипотеза е, че езиковата политика рефлектира върху използването на различни езици в отделните области. Целта е да се анализират репрезентативността на официалните езици и статутът на езиците на малцинствата в Република Молдова след 1990 г. Задачите са да се установят общите и различни езикови политики и разнообразието и да се изведат някои фактори и правни параметри и да се представи спецификата на езиковата политика в Молдова през последните няколко десетилетия. Използвани са методите вторичен анализ на данни, контент анализ на държавни документи, хронологичен и сравнителен подход. Другостта е анализирана на няколко равнища: езици, графични системи и езикови политики. Резултатите показват използване на различни графични системи за един и същ език в различни райони в Молдова. Репрезентативната функция на официалните езици и спецификите на езиците, използвани в образованието и неформалното общуване също са проявление на другостта.

Ключови думи: езикова политика, езикова ситуация, езиков контакт, езиково планиране, езиково строителство.

Linguistic Diversity and Features of Language Policy in Moldova

Ekaterina Stanova

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Email: muzika147@mail.ru

Abstract: The article is an attempts to present the linguistic diversity and features of language policy in Moldova. At the same time, it does not aim at comprehensiveness and completeness in the study, but it approbates a methodology for future research in a dissertation. The focus is on identifying differences in graphic systems and in the use of languages as a state policy in several regions: Moldova, Gagauzia, Taraclia and Predestrovia. The first hypothesis is that linguistic diversity is the result of political, social and cultural factors and that linguistic diversity is presented in Moldova. The second hypothesis is that language policy reflects on the use of different languages in different areas. The aim is to analyse the representativeness of official languages and the status of minority languages in the Republic of Moldova after 1990. The objectives are to identify common and different language policies and diversity and to derive some factors and legal parameters and to present the specificity of language policy in Moldova before the last few decades. The methods used are secondary data analysis, content analysis of state documents, chronological and comparative approach. Otherness is analysed at several levels: languages, graphical systems and language policies. The results show the use of different graphical systems for the same language in different regions in Moldova. The representational function of official languages and the specificities of languages used in education and informal communication are also manifestations of otherness.

Keywords: language policy, language situation, language contact, language planning, language construction.

Уводни думи

Езиковата ситуация е обект на изследване от учени лингвисти, както и от политолози, социолози и юристи. Тя се изучава и от държавни и обществени личности, които се стремят да се справят с неотложните проблеми, свързани с регулирането на езиковата ситуация. Особен интерес предизвикват многоетничните региони, в които езиците не функционират изолирани един от друг, а са взаимосвързани в сложни макросистеми. Република Молдова е многонационален, многоезиков и мултикултурен регион. В административно отношение Молдова е разделена на 32 региона/области, 3 муниципии, 1 автономен район (Гагаузия) и административно-територи-

ални единици на левия бряг Днестър (Приднестровието). Актуалността на изследванията на езиковата политика и езиковото разнообразие в Република Молдова се основава на необходимостта от изучаване на исторически обусловените взаимодействия и на етноезиковите контакти. Налице е функционално разпределение на езиците, както в отделните етноезикови общности, така и в районите на републиката. Същевременно функционират държавни езици, реализира се езикова политика на държавно и на регионално равнище, също така се променя езиковата ситуация. Въпросът за „двойната национална и езикова идентичност“: молдовският или румънският език – е един от най-острите въпроси в държавата. Някои учени и политолози са склонни да оценят конфронтацията по този въпрос (макар и с известна условност) като проявление на политическа криза на властта.

Дизайн на изследването

Обект на анализ е езиковата ситуацията в Молдова и нейните райони след 1990 г., която се отличава с многонационалност и многоезичие (в частност билингвизъм), с използването на различни езици от различни етнически групи.

Цел на изследването е да се идентифицира каква е ролята на езиковите политики и репрезентативността на официалните езици, какъв е статутът на езиците на малцинствата в Република Молдова след 1990 г.

Задачите са:

- Да се изведат термините „езикова политика“, „езикова ситуация“, „езиков контакт“, „езиково строителство“, „езиково планиране“.
- Да се дефинират термините „езикова политика“, „езикова ситуация“, „езиков контакт“, „езиково строителство“, „езиково планиране“.
- Да се изготви методика и да се реализира многофакторен анализ, като се прилага интердисциплинарен подход, който включва критичен обзор на научна литература, анализ на правни и нормативни документи, хронологичен преглед и сравнителен анализ.
- Да се реализира изследването и да се направят изводи на базата на анализите относно езиковата политика в Молдова.

Работните хипотези са две. Първата е, че езиковото разнообразие е резултат от различни фактори: политически, социални и културни, които допринасят за това да има хетерогенност на езиково равнище в Молдова. Втората хипотеза е, че езиковата политика оказва влияние върху това кои езици се използват в отделните области.

Използвани са методите вторичен анализ на данни, контент анализ на държавни документи, хронологичен и сравнителен подход.

Кратък терминологичен обзор

Обемът на понятието „езикова политика“ е широк; а обзорът показва, че са налице много дефиниции.

Езиковата политика в мултинационалната държава се отличава с особена сложност, защото в този случай тя трябва да вземе предвид фактори като многоезичието; особеностите, свързани с националния състав и с междуетническите отношения; ролята на отделните езици и техните носители в обществото. Може да се приеме, че идеологическите принципи и практическите дейности оказват влияние върху езиковата политика и че тя е съставна част от националната политика. Основания за това дава прегледът на някои публикации, свързани с езикова политика.

Френският езиковед Л.-Ж Русо под езикова политика разбира „всички решения, приемани от държавата или друг правоимащ социален орган, които са насочени към използването на един или повече езици на дадена територия, реална или виртуална, както и регламентиране на неговата или тяхната употреба“. [1] В тази дефиниция езиковата политика се разглежда в две позиции: обща и частна. Общата позиция корелира с решенията на държавата (институции, организации) относно използването на един или друг език на определена територия. Частният аспект е свързан с допускане на приемането от страна на държавата или на друг обществен орган на решенията, свързани с регулирането на използването на езика на дадена територия.

В. И. Беликов и Л. П. Крысин смятат, че езиковата политика може да се приравни с „практическите мерки на държавата, свързани със статута на държавния език и с функциите му; със защита на монополното използване на държавния език в най-важните сфери на обществото“. [2] Според авторите в този случай основен инструмент на езиковата политика трябва да стане законът за езика, който може да се създаде само на базата на обширни знания за функционалните свойства на езика; като при разработването на такъв закон трябва да се отчитат различните системи; също така е необходимо повече или по-малко подробно представяне на възможностите на езика при използването му в различни общности и в различен контекст. [3]

С. Н. Кузнецов определя езиковата политика като система от мерки на държавата, на държавни съюзи и обединения, на обществени институции и на културни дейци; като тези мерки са насочени към опазване на езика или към промяна на езика; към използването му в езиковата група; към езиковата или комуникативната ситуация. [4]

На базата на теоретичния обзор може да се направят следните обобщения относно езиковата политиката като многостранното явление:

1. Езиковата политика е набор от мерки, предприети от държавата, както и от всеки друг орган, натоварен със съответните правомощия; от официални и неофициални лица, които са ангажирани с оценяване на въздействието върху езика.

2. Езиковата политика е съзнателно и целенасочено въздействие с цел запазване или промяна на съществуващото състояние на езика.

3. Мерките, разработени в рамките на езиковата политика, са насочени към функционалната страна на езика и чрез неговото посредничество и върху самата структура на езика.

И. В. Попеску извежда три етапа на езиковата политика в текста „Теоретични основи на езиковата политика“ („Теоретические основы языковой политики“). [5]

Първият е етапът на формиране на целите и задачите на езиковата политика. На законодателно ниво тя се изразява в разработването на държавна концепция на етнопolitikата и езиковата политика. На този етап се взема решение относно езиковия избор, който по някакъв начин се счита най-оптимален. На първия етап е важно да се подготвят материали за езиково прогнозиране. Вторият етап на езиковата политика е подготовката за изпълнение на поставените задачи, т.е. подготовка за въвеждане на избрания оптимален езиков вариант и неговото легитимиране. Този етап е свързан с така нареченото „езиково планиране“. На държавно ниво това е приемането на закони в областта на езика, функциониране и присъединяване към международните ангажименти в тези области; на неправителствено ниво е приемането на жалби и препоръки към правителството, провеждане на собствени изследователски и културно-образователни дейности. Последният трети етап е свързан с езиковото строителство, който се характеризира с това, че езиковата политика се конкретизира в създаване на усилията (включително и от материален и финансов характер), които са насочени към убеждаване на говорещите да приемат нововъведенията, препоръчани от органите, които провеждат езиковата политика. [6]

Езиковият контакт е взаимодействието и взаимното свързване на езици, произтичащи от контактите в дадени колективи, членовете на които говорят тези езици. Езиковите контакти обикновено се срещат в определени географски райони и се дължат на етнически, исторически и социални фактори. Резултатите от езиковите контакти са на няколко равнища. Първото ниво е диалект и интерференция (налагане на едни понятия върху други, означаващи едно и също нещо). Второто ниво е съотнесено към езиците като цяло: конвергенция (съпоставяне на звуците на един език към друг). При интензивни и продължителни езикови контакти конвергентното раз-

витие може да доведе до формирането на езикови съюзи (общност от хора, обединени от един речник и място на пребиваване). [7]

Понятието **езиково строителство** според „Речник на езиковите термини“ е съвкупност от правителствени мерки, насочени към положителна промяна на функционалния статус на езиците, а именно: създаване на писменост, въвеждане на езици в образователната система, масова комуникация и т.н. [8]

Успоредно с това обикновено се работи за подобряване на структурата на езика – попълване на речника, създаване на терминология, нормативизация и кодификация, например за това пишат авторите и специалисти по социолингвистика Н. Б. Вахтин и Е. В. Головкин. [9] Според авторите езиковото строителство обикновено се разглежда като част от езиковата политика, която представлява комплекс от специфични дейности, провеждани на национално и регионално ниво. Сред тези дейности се включват например разработването на национални програми за изучаване на езици на всички нива в образователната система; създаване на речници (тълковни, правописни и други) и на граматика; разработване и въвеждане на азбуки; формиране и определяне нормите на книжовния език, регулиране езика на медиите и т.н. [10]

Трябва да се има предвид, че директното въздействие върху промяната на структурната страна на езика не може да бъде успешно, тъй като е невъзможно да се повлияе пряко върху речта на населението. Ефективни могат бъдат само тези опити за въздействие, които оказват влияние върху структурната страна на езика чрез неговата функционална страна.

На пръв поглед между „езиковото планиране“ и „езиковото подреждане“ няма разлики, но конотативният компонент на тези понятия не позволява да се приписват на категорията синоними. Според Ж. К. Корбей планирането е свързано с държавното регулиране на езика (инициативата на държавата се налага на членовете на езиковата общност), докато подреждането се фокусира върху съгласуваността на мненията в обществото за даден държавен проект, приложен към езика, т.е. държавата оценява обществото като активен участник в процеса на езиково развитие. [11] Така че целта на езиковото подреждане е съзнателно и целенасочено въздействие върху езика, като обществото се ангажира с решаването на проблемите, свързани с опазването и развитието на езика.

На базата на краткия теоретичен обзор може да се каже, че се използват термините „езикова политика“, „езиково планиране“, „езиково строителство“, „езиково подреждане“, „езиков контакт“ и те са част от категори-

ално-понятийния апарат на лингвистиката.

Политически контекст и правна рамка

Методиката на изследване в тази част на статията включва интердисциплинарен подход, критичен обзор на научна литература, анализ на правни и нормативни документи, хронологичен преглед и сравнителен анализ. Това е основа за многофакторен анализ и е опит за апробирането ѝ с оглед изследване в дисертационен труд.

В таблица 1 е изведена правната рамка и регламентацията за езиковата политика в Република Молдова, като в хронологичен план са представени законите, решенията и резултатите от приложението им.

Таблица 1. Правна рамка и регламентация за езиковата политика в Република Молдова

Документ	дата	решение	влияние/резултати
Закон за статута на държавния език на Молдовската ССР	31 август 1989 г. (№ 3464-XI)	Молдовският език е обявен за държавен език.	Наблюдава се използването на руския език, както и на езиците на населението от други националности.
Закон за функционирането на езиците на територията на Република Молдова	1 септември 1989 г. (№ 3465-XI)	Урежда въпроси относно използването на молдовския език като държавен. Използват се руски, украински, гагаузски, български, иврит, идиша, цигански и други етнически групи, живеещи в Молдова.	Руският език се използва на територията на Молдова заедно с молдовския език като език за международната комуникация, което осигурява изпълнението на билингвизма.
Конституция на Република Молдова	29 юли 1994 г.	Официален език на Република Молдова е молдовският език, функциониращ въз основа на латинската графика.	Всички граждани на Република Молдова са равни пред закона и властите, независимо от раса, националност, етническа принадлежност, произход, език, религия, пол, възгледи, политическа привързаност, имуществено положение или социален произход.

Законът за особения правен статут на Гагаузия	23 декември 1994 г.	Официалните езици в Гагаузия са молдовски, гагаузки и руски.	Гагаузия е териториално автономно образование със специален статут като форма на самоопределение на гагаузите, която е съставна част на Република Молдова.
Законът за образованието	21 юли 1995 г.	Изучаването на държавния език на Република Молдова е задължително във всички учебни заведения.	Правото на образование е гарантирано. Държавата осигурява правото на избор на език за обучение и възпитание на всички нива и етапи на образованието.
Закон за изменение и допълнение на Закона за административно-териториалното устройство на Република Молдова от 12 ноември 1998 г.	22 октомври 1999 г.	Формирането на окръг Тараклия, 64% от чието население е българско. Говори се български език.	Формиране на административно-териториална единица от второ ниво без особен статут на автономия, въз основа на етническата принадлежност на нейното население.
Закон за правата на лицата, принадлежащи към националните малцинства и правния статут на техните организации	19 юли 2001 г.	Гарантира правото на националните малцинствата да получават образование на молдовски и руски език, а също така и възпитание и обучение на родния си език (украински, гагаузски, български, иврит, идиш и др.)	Правото да се използва родният език както писмено, така и устно; гражданите да имат достъп до информация на този език, да разпространява такава информация и да я споделят; право да кандидатстват в публичните институции, в устна и писмена форма на молдовски, руски и други езици и да получават отговор на този език.

В периода 1989–2007 г. са приети и други законови и подзаконови актове, засягащи обхвата на междуетнически отношения, в това число: Решението на Върховния съвет за реда за въвеждане в действие на Закона за функциониране на езиците на територията на Република Молдова (№ 3466-XI от 01.09.1989 г.), Решението на Парламента за правовия статут на физическите лица, принадлежащи към етнически, лингвистични и религиозни малцинства, в контекста на въоръжен конфликт в райони на левия бряг Днестър (№ 1039-XII от 26.05.1992 г.), Заповед на Президента за отваряне на Дом на

националностите (№ 5 от 15.02.1993 г.), Решението на Правителството за създаване на Дом на националностите (№ 452 от 29.06.1994 г.), Регламент на Парламента за резултатите от контрола на изпълнението на Закона за правата на лица, подходящи за националните малцинства, и правния статут на техните организации (№ 1293-XV от 25.07.2002 г.), Кодекс на телевизия и радио на Република Молдова (№ 260-XVI от 27.07.2006 г.), Кодекса за административни нарушения (статии 2003 и 2004), Наказателния кодекс (чл. 346) и др.

От този обзор става видно, че Република Молдова тръгва по пътя на определяне на статута на националните малцинства, без ограничения, т.е. не чрез свързване на предоставянето на този статут с тези условия, като възраст на пребиваване на територията на държавата.

Европейската харта за регионални езици или малцинствени езици предвижда редица практически мерки, които са насочени към подкрепа на регионалните езици или малцинствените езици в съответната държава. Държавите при ратификацията имат право да избират онези точки от Хартата, които ще осигурят най-възможния режим за защита и поддръжка на езици. Европейската харта съдържа потенциални задължения на държавите по отношение на един или друг език в следните области: образование, съдебна власт, административните органи и обществени услуги, медии, културни дейности и средства за тяхното осигуряване, икономически и обществен живот, междудържавни борси.

Що се отнася до привеждане на действащото законодателство в съответствие с Хартата, трябва да се отбележи, че разпоредбите ѝ почти напълно са в унисон с разпоредбите на действащото законодателство на Република Молдова в областта на функциониране на езика (Закон за функционирането на езиците на територията на Република Молдова, Закон за правата на лицата, принадлежащи към националните малцинства, и правния статут на техните организации, концепцията за национална политика на Република Молдова и др.). Разпоредбите на Хартата могат да бъдат включени в правното поле на републиката без изменение в действащото законодателство.

Особености на езиковата политика в Молдова от 2004 г.

В таблица 2 е представена информацията относно населението в Република Молдова, районите в нея, за да се установи кои са етносите в тях, което е от особена важност за установяване на езиците, които те използват. Логично тази таблица е след прегледа на законовите разпоредби и тя е преди таблица 3, където са изведени различията в графичните системи и

използваните езици. Така е направен опит да се представят езиковата политика и езиковото разнообразие на няколко равнища.

Таблица 2. Население в Република Молдова и районите

Държава/ регион	Мнозин- ство	Етнос	Етнос	Етнос	Етнос	Етнос	Етнос
Молдова	78% молдовци и румънци	8,4% украинци	5,9% руснаци	4,4% гагаузи	1,9% българи	други нацио- налности - 1%	за 0,4% от насе- лението етническа- та принад- лежност не е регистри- рана
Таракли	81% българи	7% гагаузи	4 % молдовци	4 % руски	3% украинци		
Гагаузия	82,1% гагаузи	5,1% българи	4,8% молдовци	3,8% руснаци	3,2% украинци	1% други на- ционалности	
Придне- стровие	33% молдовци	29% украинци	20% руснаци	3% българи	2% поляци	2% гагаузи	2% други етноси

Като уникалност в езиковата ситуация в Република Молдова и районите се отчита не само използването на различни езици, но и на различни графични системи при използването на някои от езиците. Именно на това е посветена таблица 3, в която са изведени тези особености, след като в таблица 2 е представено разпределението на населението в районите.

Таблица 3. Езици и графични системи в Република Молдова и районите

Държава/ регион	Държавен език	Други езици	Графични системи
Молдова	Молдовски (1994)		съгласно чл. 13 от Конституцията: "1. Държавният език ... е молдовски език, функциониращ на базата на латинската графика.
Таракли	Молдовски	български и руски – език на междуетническа комуникация	
Гагаузия	Гагаузкият език има статут на официален в автономната Гагаузка република. В Гагаузия и ПМР de jure три официални езика (гагаузски, румънски и руски езици в Гагаузия и руски, украински и молдовски езици в Приднестровието), но de facto руски език остава език на офиси и ежедневна комуникация.	Гагаузки, молдовски и руски. Националните и езиковите предпочитания на жителите от различни националности често не съвпадат и се различават в разпространението на двуетническото триезичие.	Използват се кирилицата и латиницата като азбуки.
Приднестровие	Руски, молдовски език на базата на кирилицата и украински език.	Използват се различни езици.	Кирилица и латиница при различните езици.

Държавен език на Република Молдова: молдовски или румънски?

Накратко се дава предисторията на този въпрос преди 1900 г. и след това се представят промените в езиковата политика. Съветската езикова политика в различни периоди има различна насоченост, но желанието на властите да контролират езиковата ситуация остава непроменено и да определят натиска на нейното развитие. Твърдият централизиран стил на езиковата политика в СССР почти не се променя. От 30-те години на 20. век съдържанието на езиковата политика е насочено към разширяване на функциите на руския език при запазване на определени права и възможности за националните езици на републиките и в по-малка степен за езиците на „малките народи“. През 1989 г. Върховният съвет на СССР дава държавен статут на молдовския език. Приет е и Закон за връщане при молдовския език на латинската графика, като това е опит за своеобразно „отблъскване“ от руския език, който използва кирилицата като азбука и графична система. Приемането на законите за езика през 1990 г. е последвано от приемането на

декларация за суверенитет. Статутът на молдовския език се регламентира в Конституцията на Молдова (1994).

Гагаузкият език има статут на официален в автономната Гагаузка република. За руския език е запазен статутът на езика за междуетническата комуникация. През 2003 г. в Закона за функционирането на езиците от 1989 г. статутът е изменен, а именно за език за междуетническа комуникация заедно с руския е приет и молдовският.

Отношението към Закона за връщане към латинската графика се ока- за двусмислено. Според противниците на този закона в Приднестровието самото му име свидетелства за неуважително отношение към историята и културата на молдовския народ. Игнориран е фактът, че молдовците са използвали кирилица в продължение на повече от шествековна история. Смята се, че се утвърждава насилствен превод на молдовската писменост при използване на латинска графична система, предприети от румънските власти. Тази позиция се следва в Приднестровието, където продължава да функционира кирилската графика, като се приема, че това е символ на ней- ната независимост от Молдова, точно както през 1989 г. един от символите на суверенитета на Молдова е връщането към латиницата.

Може да се допусне, че многоезичните региони продължават да са „точки на напрежение“, като това се отнася и за Молдова, и се прави уточ- нението, че отношението към националните малцинства е достатъчно то- лерантно, както е видно от самото представяне на автономия на гагаузите в южната част на републиката през 1994 година.

В Гагаузия и Приднестровието *de jure* три официални езика (гагауз- ски, румънски и руски език) в Гагаузия и руски, украински и молдовски - в Приднестровието), но *de facto* руски език остава език на офиси и ежедневна комуникация. Тараклийският район е единственият от районите на днешна Молдова, където абсолютно преобладава немолдовско население (българи- те съставляват 65% от населението на района). Там официалните езици са признати руски, молдовски и български.

В северната част на Молдова, където рускоезичното население е при- близително 1/3 от населението, официалният език е само един: молдовски или както го наричат днес в медиите и в официалните документи на страна- та: румънски език.

Водената от Кишинев политика на „румънизация“ на Молдова и из- местването на руския език от сферата на държавното управление предизви- ка протести в Приднестровието, който регион е уникален в икономически, демографски, културен, цивилизационен и езиков план. В същото време

езиковият фактор е възможно, метафорично казано, да се използва или да послужи като „спусък“ в Приднестровския конфликт, тъй като се засягат широки слоеве на населението там, които искат да съхранят своята идентичност, но и да не допускат индиферентно отношение на управленско равнище.

В момента в Молдова съгласно чл. 13 от Конституцията: „1. Държавният език ... е молдовски език, функциониращ на базата на латинската графика. 2. Държавата признава и защитава правото на запазване, развитие и функциониране на руския език и други езици, използвани на територията на страната“. [12] По този начин Молдова донякъде смекчава езиковата политика, отдалечаваща се от принципите на „моноезичието“. В Гагаузия официални са три езика: молдовски, гагаузки и руски. В Приднестровието също има три езика под господството на руския – молдовски (кирилска графика), украински и руски.

На 31 октомври 2017 г. Конституционният съд на Молдова даде заключение по законопроекта за Либерално-демократическата партията, която предложи изменение на Конституцията, предвиждащо промяна на името на държавния език от молдовския на румънски. [13] Продължаващата политика на румънизация на Молдова предизвиква отхвърляне на част от населението на републиката, особено това се отнася за населението в Гагаузия. Не са изключени по-нататъшни остри социални разделения в Молдова поради езиковата политика на официалните власти. Езиковата ситуация в Гагаузия е сложна и разнообразна. В Гагаузия има три официални езика: гагаузки, молдовски и руски. Националните и езиковите предпочитания на жителите от различни националности често не съвпадат и се различават в разпространението на дву- и триезичието, вариращи в зависимост от много фактори и ситуации. Гагаузкият език е роден език за по-голямата част от населението. Руският език е език за комуникация и за много жители на автономия район, по-специално в градовете в Гагаузия, руският всъщност е роден език. Обучението на децата в автономията все още се провежда на руски език, въпреки че отношението към подобна ситуация на официалните власти в Молдова е двусмислено.

Правно регулиране на езиковото многообразие в Приднестровието

Приднестровската молдовска република (ПМР) е непризната държава. Намира се предимно на левия бряг на Днестър, включва и град Бендер на десния бряг. Граничи с Молдова и Украйна.

Според административно-териториално разделение на Молдова, голяма част от територията, контролирана от ПМР, влиза в състава на Република Молдова като автономно териториално образувание, а друга част влиза в състава на Молдова като общини на Бендер.

Перестройката, провъзгласена от съветското ръководство в средата на 80-те години на 20. век, доведе до увеличаване на социалната активност на населението на страната. В националните републики това се изразява по-специално в зараждането и възхода на националистическите движения. В Молдова по-голямата част от интелигенцията и ръководството на Молдовската ССР поддържа националистически настроения с идеологическа насоченост в провъзгласяването на тезата за идентичността на молдовския и румънския език и в призивите за обединение на Молдова и Румъния. На 16 февруари 1989 г. от името на Съюза на писателите на Молдова е публикуван законопроект „За функционирането на езиците на територията на Молдовската ССР“. [14] Според проекта родителите са лишени от правото да избират езика на обучение на децата, а за използването на друг език в официалната комуникация, различен от държавния, се предвижда административна и, в някои случаи, наказателна отговорност.

На 30 март 1989 г. е публикуван законопроект „За държавния език“, изготвен от работна група на Върховния съвет на МССР, в който като единствен държавен език се провъзгласява молдовският. [15] В Приднестровието и двата законопроекта от 1989 г. се възприемат като дискриминационни. Депутатите от Приднестровието обявяват, че има дискриминация на рускоезичното население, което води до възникването на обществено движение, което се застъпва за въвеждането в Молдова на два държавни езика: молдовски и руски. В Приднестровието има протести срещу „превода“ на молдовската писменост на латиница.

Приднестровието е характерна мозайка от различни култури, езици, нации и народности. Тя е представена от разнообразието от етноси. На територията на ПМР живеят около 33% от молдовците, 29% от украинците, 20% от руснаците, 3% от българите, 2% от поляците, 2% от гагаузите и 2% от представителите на други етноси. [16] Основният критерий в националната политика на ПМР е принципът на хуманизма. Всеки гражданин на републиката има възможност да се възползва от всички права.

Изводи

Езиковата политика може да се приеме като съставна част от държавната национална политика. В езиковата политика се отразяват решенията на

държавно равнище относно езиковите въпроси, като се отчита и въпросът за автономността на отделните области и региони в Република Молдова. Обзорът показва, че стратегиите за езикова политика са дългосрочни, целенасочени и институционализирани и те се разработват и провеждат от държавни институции. Същевременно е налице езиково разнообразие и на територията на Република Молдова – общо в различните райони се използват молдовски, румънски, руски, украински, български, гагаузки, цигански (ромски), идиш, иврит, т.е. налице е езиково разнообразие и уникална по своята същност езикова ситуация. На равнище графични системи се използват кирилица и латиница при използване на молдовския език, както и други графични системи при иврит и идиш от различните етнически групи, като така се удовлетворяват техните потребности за общуване в етносите. Езиковата политика в образованието е другият вектор, който реферира към това румънският език да се използва в обучението и да е част от училищните програми, институционално одобрени от Министерството на просвещението. Обобщавайки, може да се каже, че пътят към независимостта на Молдова започва с формирането на собствена национална езикова политика (1989 г.) и тя продължава да се реализира, като се развива и прецизира чрез отделните разпоредби на равнище законодателна политика. Прави се допускането, че една от причините за дезинтеграцията на държавата е острата конфронтация по езиковия въпрос. В Приднестровието този въпрос е решен по различен начин в сравнение с Молдова, именно чрез предоставяне на статут на официални езици на молдовския (на кирилица), руски, украински. Следователно разглеждането на проблемите, свързани с родния език, трябва да е част от езиковата политика в Република Молдова.

Цитати и бележки

- [1] Руссо, Л.-Ж. (2007). Разработка и проведение в жизнь языковой политики. *Языковая политика в современном мире*. Москва: СПб: Златоуст, 97. [Russo, L.-Zh. (2007). Razrabotka i provedenie v zhidny yazykovoy politiki. Yazykovaya politika v sovremennom mire. Moskva: SPb: Zlatoust, 97.]
- [2] Беликов, В. И., Крысин, Л. П. (2001). *Социоллингвистика*. Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 263. [Belikov, V. I., Krysin, L. P. (2001). Sotsiolingvistika. Moskva: Rossiyskiy gosudarstvennyy humanitarnyy universitet, 263]
- [3] Беликов, В. И., Крысин, Л. П. (2001). *Социоллингвистика*. Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 263. [Belikov, V. I., Krysin, L. P. (2001). Sotsiolingvistika. Moskva: Rossiyskiy gosudarstvennyy humanitarnyy universitet, 263]
- [4] Кузнецов, С. Н. (2001). Модели языковой политики в русскоязычном обществе

- ве. *Русский язык: исторические судьбы и современность. Междунар. конгресс: Труды и материалы* (Под общ. ред. М.Л. Ремневой, А.А. Поликарпова). Москва: Изд. МГУ, 40. [Kuznetsov, S. N. (2001). Modeli yazykovoy politiki v russkooyazychnom obshtestve. Russkiy yazyk: istoricheskie sudby i sovremennosty. Mezhdunar. kongress: Trudy i materialy (Pod obsht. red. M.L. Remnevoy, A.A. Polikarpova). Moskva: Izd. MGU, 40.]
- [5] Попеску, И. В. (2003). *Теоретические основы языковой политики*. [Электронный ресурс]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. последно посещение на 10.12.2021. [Popesku, I. V. (2003). Teoreticheskie osnovy yazykovoy politiki. [Elektronnyy resurs]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. posledno poseshtenie na 10.12.2021.]
- [6] Попеску, И. В. (2003). *Теоретические основы языковой политики*. [Электронный ресурс]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. последно посещение на 10.12.2021. [Popesku, I. V. (2003). Teoreticheskie osnovy yazykovoy politiki. [Elektronnyy resurs]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. posledno poseshtenie na 10.12.2021.]
- [7] Определението е дадено от автора на статията.
- [8] *Лингвистический энциклопедический словарь*. (1990). 616. <https://search.rsl.ru/ru/record/01001559362>. последно посещение на 23.12.2021. [Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovary. (1990). 616. <https://search.rsl.ru/ru/record/01001559362>. posledno poseshtenie na 23.12.2021.]
- [9] Вахтин, Н. Б., Головкин, Е. В. (2004). *Социолингвистика и социология языка*. Санкт-Петербург: Издательский центр „Гуманитарная академия“, Европейский университет в Санкт-Петербурге, 170. [Vahtin, N. B., Golovko, E. V. (2004). Sotsiolingvistika i sotsiologia yazyka. Sankt-Peterburg: Izdatelskiy tsentr “Gumanitarnaya akademiya”, Evropeyskiy universitet v Sankt-Peterburge, 170.]
- [10] Вахтин, Н. Б., Головкин, Е. В. (2004). *Социолингвистика и социология языка*. Санкт-Петербург: Издательский центр „Гуманитарная академия“, Европейский университет в Санкт-Петербурге, 170. [Vahtin, N. B., Golovko, E. V. (2004). Sotsiolingvistika i sotsiologia yazyka. Sankt-Peterburg: Izdatelskiy tsentr “Gumanitarnaya akademiya”, Evropeyskiy universitet v Sankt-Peterburge, 170.]
- [11] Corbeille, J.-C. (1980). *Laménagement linguistique du Québec, Montréal, Guérin, Collection*, 215.
- [12] Конституция на Република Молдова от 29 юли 1994 г. [Konstitutsia na Republika Moldova ot 29 yuli 1994 g]
- [13] Конституционният съд на Молдова одобри промяната на името на държавния език 2017. [Konstitutsionniyat sad na Moldova odobri promyanata na imeto na darzhavnia ezik 2017.]
- [14] Законопроект „За функционирането на езиките на територията на Молдовската ССР“ – Молдова и Румъния. Приет е на 16 февруари 1989 г. Внесен от името на Съюза на писателите на Молдова. [Zakonoproekt „Za funktsioniranieto na ezitsite na teritoriyata na Moldovskata SSR“- Moldova i Rumania. Priet e na 16 fevruari 1989 g. Vnesen ot imeto na Sayuza na pisatelite na Moldova.]
- [15] Законопроект „За държавния език“, изготвен от работна група на Върховния

съвет на МССР, в който за единствен държавен език е провъзгласен молдовският. Приет е на 30 март 1989 г. [Zakonoprojekt „Za darzhavnia ezik“, izgotven ot rabotna grupa na Varhovnia Savet na MSSR, v koyto za edinstven darzhaven ezik e provozglasen moldovskiyat. Priet e na 30 mart 1989 g.]

[16] Данните от преброяването на населението в Приднестровието са от 2004 г.

Библиография

- Беликов, В. И., Крысин, Л. П. (2001). *Социолингвистика*. Москва: Российский государственный гуманитарный университет. [Belikov, V. I., Krysin, L. P. (2001). *Sotsiolingvistika*. Moskva: Rossiyskiy gosudarstvennyy humanitarnyy universitet.]
- Вахтин, Н. Б., Головкин, Е. В. (2004). *Социолингвистика и социология языка*. Санкт-Петербург: Издательский центр „Гуманитарная академия“, Европейский университет в Санкт-Петербурге, 170. [Vahtin, N. B., Golovko, E. V. (2004). *Sotsiolingvistika i sotsiologiya yazyka*. Sankt-Peterburg: Izdatel'skiy tsentr "Gumanitarnaya akademiya", Evropeyskiy universitet v Sankt-Peterburge, 170.]
- Кузнецов, С. Н. (2001). Модели языковой политики в русскоязычном обществе. *Русский язык: исторические судьбы и современность. Междунар. конгресс: Труды и материалы* (Под общ. ред. М. Л. Ремневой, А. А. Поликарпова). Москва: Изд. МГУ. [Kuznetsov, S. N. (2001). *Modeli yazykovoy politiki v russko-yazychnom obshtestve*. Russkiy yazyk: istoricheskie sudby i sovremennosty. Mezhdunar. kongress: Trudy i materialy (Pod obsht. red. M. L. Remnevoy, A. A. Polikarpova). Moskva: Izd. MGU]
- Лингвистический энциклопедический словарь*. (1990). 616. <https://search.rsl.ru/ru/record/01001559362>. последно посещение на 23.12.2021. [Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovary. (1990). 616. <https://search.rsl.ru/ru/record/01001559362>. posledno poseshtenie na 23.12.2021.]
- Попеску, И. В. (2003). *Теоретические основы языковой политики*. [Электронный ресурс]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. последно посещение на 10.12.2021. [Popesku, I. V. (2003). *Teoreticheskie osnovy yazykovoy politiki*. [Elektronnyy resurs]. <http://www.russian.kiev.ua/archives/2003/0310/031029ep01.shtml>. posledno poseshtenie na 10.12.2021.]
- Руссо, Л.-Ж. (2007). Разработка и проведение в жизнь языковой политики. *Языковая политика в современном мире*. Москва: СПб: Златоуст. [Russo, L.-Zh. (2007). *Razrabotka i provedenie v zhizny yazykovoy politiki*. Yazykovaya politika v sovremennom mire. Moskva: SPb: Zlatoust.]
- Corbeille, J.-C. (1980). *L'aménagement linguistique du Québec, Montréal, Guérin*, Collection, 215.

Изследвани източници

- Конституция на Република Молдова от 29 юли 1994 г. [Konstitutsia na Republika Moldova ot 29 yuli 1994 g.]
- Постановление Парламента Републики Молдова «О мерах по нормализации по-

литической ситуации в Республике», 19 марта 1992, [в:] Республика Молдова, Коорд.: Неделчук В, Кишинев, 1992. [Postanovlenie Parlamenta Respubliki Moldova «O merah po normalizatsii politicheskoy situatsii v Respublike», 19 marta 1992, [v:] Respublika Moldova, Koord.: Nedelchuk V, Kishinev, 1992.]

Конституция Приднестровской Молдавской Республики, принятая на всенародном референдуме 24.12.1995года, с изменениями и дополнениями от 10. 02. 2006 г. [Konstitutsia Pridnestrovskoy Moldavskoy Respubliki, prinyataya na vsenarodnom referendume 24.12.1995goda, s izmeneniyami i dopolneniyami ot 10. 02. 2006 g.]

Закон от 1.09.1989 № 3465 «О функционировании языков на территории Молдавской ССР» [Zakon ot 1.09.1989 № 3465 «O funktsionirovanii yazykov na territorii Moldavskoy SSR»]

Постановление «О порядке введения в действие Закона Молдавской ССР «О функционировании языков на территории Молдавской ССР» [Postanovlenie «O poriyadke vvedenia v deystvie Zakona Moldavskoy SSR “O funktsionirovanii yazykov na territorii Moldavskoy SSR»]

Брой 50 на сп. „Реторика и комуникации“, януари 2022 г. се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НПЗ/75 от 18 декември 2021 г.

Issue 50 of the Rhetoric and Communications Journal (January 2022) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP3/75 of December 18, 2021.